

Navrátilová, Olga

Slovosled latinských posesivních zájmen

In: Navrátilová, Olga. *Slovosled posesivních zájmen ve staré češtině*. Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2018, pp. 77-79

ISBN 978-80-210-9073-6; ISBN 978-80-210-9074-3 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/138870>

Access Date: 02. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

6 SLOVOSLED LATINSKÝCH POSESIVNÍCH ZÁJMEN

Pokud vezmeme v úvahu předpoklad, že slovosled staré češtiny může reflektovat jisté prvky latinského slovosledu, považujeme za nezbytné nastínit na tomto místě alespoň základní principy slovosledného chování latinských posesiv v NP.¹⁰⁴

O slovosledu posesivních zájmen v klasické latině se zmiňují některé ze základních publikací věnujících se latinské syntaxi – např. Marouzeau 1922; Menge 2000; Lisón Huguet 2001; Spevak 2010; 2014. V žádné z těchto prací však nejsou nabídnuta jednoznačná a obecně platná pravidla pro umístění posesivních zájmen v latinské NP.¹⁰⁵

Podle J. Marouzeau (1922, s. 133) jsou posesivní zájmena v klasické latině umístěna převážně v postpozici, konstatuje však (1953, s. 16), že v umístění posesivních zájmen je možno zaznamenat velké diference mezi jednotlivými autory.

Vedle toho J. Lisón Huguet (2001, s. 124) dokládá cca 50 % prenominálních přivlastňovacích zájmen ku 50 % postnominálních posesiv, ve shodě s J. Marouzeauem pak opět zaznamenává zjevné diference mezi jednotlivými autory.¹⁰⁶

Podle O. Spevaka (2010, s. 252) je tato kolísavá pozice posesivních zájmen v NP v zásadě způsobena jejich „přirozenou povahou“; jejich užití totiž převážně dle autorky závisí na nejrůznějších faktorech:

---

104 Tento výklad podáváme jen ve velmi hrubých rysech, neboť detailnější popis slovosledu latinské NP by přesahoval rámec této práce.

105 Pro náš výzkum by samozřejmě byl relevantnější popis slovosledu ve středověké či křesťanské latině, bohužel si však nejsme vědomi žádné studie, která by o této problematice blíže pojednávala.

106 Např. O. Spevak (2010, s. 251) pro texty Caesarovy uvádí 57 % prenominální pozice posesivních pronomen oproti textům Sallustia, u něhož dokládá pouhých 23–25 % prenominální pozice.

To sum up, the question of the placement of possessive pronouns is complicated by their nature; their use depends on various factors such as co-reference and the alienability or inalienability of entities. The consequence is that possessive pronouns are often found with emphasis and in contrastive contexts. However, contrastive or emphatic pronouns may be placed either pre- or post-nominally (...).

(Spevak *ibid.*)

Jak tedy vyplývá z výše předložených výkladů, postavení posesivních zájmen v latinské NP osciluje mezi umístěním v postnominálním a prenominálním poli, přičemž frekvence obsazení těchto pozic nenabízí bližší specifikaci latinského posesivního zájmena jako členu prototypicky „premodifikujícího“, či „postmodifikujícího“. Vedle toho je ovšem možno v klasické latině vystopovat jistou tendenci umístit do prenominalní pozice posesivní zájmeno, které je vlastním rématem celé jmenné fráze (viz doklad (80)).

(80) *Non mea culpa saepe ad vos oratum mitto, patres conscripti, sed vis Iugurthae, subigit.* (Sal. Iug. 24,2; cit. dle Spevak 2010, s. 252–253)

Že ovšem ani toto pravidlo není bezvýhradně dodržováno, je zřejmé z příkladu (81) analogického k předchozímu dokladu (80):

(81) *Sentit animus se vi sua, non aliena, moveri.* (Tusc 1,55; cit. dle Menge 2000, s. 100)

O této tendenci, tj. umístění rematického posesiva do antepozice, pojednává i H. Menge (2000, s. 99–100), který de facto rozlišuje mezi posesivními zájmeny slabě přízvučnými (*swach betonte Possessivpronomen*) a silně přízvučnými (*stark betonte Possessivpronomen*). Podle něj je možno předložit velmi hrubé pravidlo pro umístění těchto dvou typů posesivních zájmen v NP: slabě přízvučná posesivní zájmena se o něco častěji objevují v postnominálním poli fráze, zatímco silně přízvučná (jež zpravidla bývají vlastním rématem NP) spíše tendují k umístění do pole prenominalního. Podle něj však existují četné výjimky proti tomuto pravidlu: nepřízvučná posesiva jsou umístěna do pole prenominalního (srov. doklad (82)), a naproti tomu přízvučná do pole postnominálního (viz doklad (83)).

(82) *Is celeriter ad Ptolemaeum, suum hospitem, venit.* (Off. 2,83; cit. dle Menge 2000, s. 100)

(83) *Litigant cum Epicuro non multum, ut opinio mea fert, mentiente.* (Tusc 4,70; cit. dle Menge 2000, s. 100)

Jak tedy vyplývá z výše uvedených výkladů a jak již bylo řečeno výše, pro klasickou latinu nelze stanovit jednoznačná pravidla v umístění posesivních zájmen v NP. Lze však pravděpodobně zaznamenat určitou tendenci umístit do prenomi-
nální pozice zájmena s funkcí vlastního rématu v NP, jež by při mluvené realizaci
řeči byla nositelem IC. Jedná se tedy zjevně o zcela opačnou tendenci, než se
uplatňuje v současné češtině – viz příklad (84).

(84) *To bylo ale zcela určitě rozhodnutí tvoje!*

Zda pro stav ve staré češtině můžeme nastínit obdobnou situaci jako v moder-
ní češtině (postnominální je zpravidla zájmeno, na němž je umístěno IC), či jako
v latině (toto zájmeno je naopak prenomiální), bude tedy dalším předmětem
zkoumání.